

УДК 341.24
DOI 10.32999/ksu2307-8049/2022-1-2

РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН КРИЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ МІЖ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ

Гладенко О.М.,

доцент кафедри національного та міжнародного права та правоохоронної діяльності
Херсонський державний університет

Мета статті полягає у аналізі діяльності одного з головних органів Організації Об'єднаних Націй – Ради Безпеки, на який згідно зі ст. 24 Статуту ООН покладено відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки, в контексті війни між Україною та Російською Федерацією. Питання ефективності діяльності Ради Безпеки ООН завжди викликали інтерес у науковців та фахівців з міжнародного права, а з початком агресії РФ щодо України це питання для науковців з України та інших країн Європи набуло, окрім теоретичного, цілком практичного виміру. Перспективи реформування механізму забезпечення миру та безпеки, зокрема через діяльність Ради Безпеки ООН, також розглядаються у статті з урахуванням можливих сценаріїв розвитку подій.

Результати опрацювання вибраної тематики показали суттєві вади наявного механізму реалізації повноважень Ради Безпеки ООН у разі, коли зацікавленою стороною у вирішенні питання, а ще гірше агресором, є одна з країн-постійних членів Ради.

Проаналізовані підстави такого становища та можливості реформування цього органу для забезпечення його подальшої ефективності.

Висновки проведеного аналізу приводять до розуміння причин виникнення ситуації неефективності реалізації механізму вирішення міжнародних конфліктів у Раді Безпеки ООН у разі, коли стороною конфлікту є один з постійних членів Ради. Проаналізовані підстави отримання статусу постійного члена Ради Безпеки ООН Російською Федерацією та обґрунтовано сумнівність такого статусу в умовах порушення такою країною основоположних принципів міжнародного права.

Ключові слова: *ООН, Рада Безпеки ООН, збройний конфлікт, міжнародна відповідальність, агресія, міжнародна безпека, суверенітет.*

Gladenko O.M. REFORM OF THE MECHANISM OF THE UN SECURITY COUNCIL THROUGH THE PRISM OF THE WAR BETWEEN THE RUSSIAN FEDERATION AND UKRAINE

The purpose of the article is to analyze the activities of one of the main bodies of the United Nations – the Security Council, which according to Article 24 of the UN Charter is responsible for maintaining international peace and security in the context of the war between Ukraine and the Russian Federation. The issue of the effectiveness of the activities of the UN Security Council has always aroused the interest of scientists and specialists in international law, and with the beginning of the aggression of the Russian Federation against Ukraine, this question for scientists from Ukraine and other European countries acquired, in addition to the theoretical, a very practical dimension. Prospects for reforming the mechanism for ensuring peace and security, in particular, through the activities of the UN Security Council, are also considered in the article, taking into account possible scenarios of the development of events.

The results of the study of the selected topic showed significant flaws in the existing mechanism for implementing the powers of the UN Security Council in the event that the interested party in solving the issue, or even worse, the aggressor, is one of the countries that are permanent members of the Council. The reasons for this situation and the possibilities of reforming this body to ensure its further effectiveness are analyzed.

The conclusions of the conducted analysis lead to an understanding of the reasons for the situation of inefficiency in the implementation of the mechanism for resolving international conflicts in the UN Security Council in the event that one of the permanent members of the Council is a party to the conflict. The reasons for obtaining the status of a permanent member of the UN Security Council by the Russian Federation are analyzed and the dubiousness of such a status is substantiated in the conditions of such a country's violation of the fundamental principles of international law.

Key words: *UN, UN Security Council, military conflict, international responsibility, aggression, international security, sovereignty.*

Вступ. Першою спробою створення механізму щодо забезпечення міжнародного миру та вирішення спорів мирним шляхом стало створення першої міжнародної універсальної організації – Ліги Націй. Після Другої світової війни зазначене вище завдання з урахуванням досвіду попередньої організації взяла на себе Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН), в якій задля ефективного протистояння викликам і загрозам, які постають перед світовою спільнотою, був створений специфічний механізм вирішення спорів та забезпечення миру.

Одним з ключових елементів цього механізму є Рада Безпеки ООН, яка наділена виключною компетенцією у системі міжнародного права на вирішення питання щодо можливості застосування сили для вирішення конфлікту або його деескалації.

Метою цієї роботи є визначення місця Ради Безпеки ООН, її компетенції та історії застосування цього механізму у війні між Російською Федерацією (далі – РФ) та Україною.

Зазначена мета поставила необхідність виконання таких науково-дослідницьких завдань:

- дослідження історико-правових аспектів Ради Безпеки ООН;
- встановлення місця механізму врегулювання спорів у Раді Безпеки ООН;
- визначення проблемних аспектів у діяльності Ради Безпеки ООН, у тому числі з урахуванням досвіду війни між Україною та РФ;
- вироблення пропозицій щодо можливих способів вирішення проблем у ефективності діяльності Ради Безпеки ООН.

Науковим базисом, на якому ґрунтується праця, є напрацювання таких вітчизняних учених: В.Ф. Антипенка, М.О. Баймуратова, М.В. Буроменського, В.Г. Буткевича, О.В. Буткевич, К.А. Важної, В.І. Євінтова, О.В. Задорожнього, Т.Р. Короткого, О.О. Мережка, Н.М. Пархоменко, О.Р. Поєдинок, В.М. Репецького, Т.Л. Сироїд, О.В. Тарасова, Л.Д. Тимченка, Л.О. Тимченко, М.Ю. Черкеса, Ю.С. Шемшушенка, І. Яковюка, а також іноземних учених: Л.А. Алексідзе, С.С. Алексеева, Г. Гроція, Р. Давіда, О.С. Іоффе, І.І. Лукашука, Ф. С. Мірзоєва, Л. Мьялсоо, Л. Оппенгейма, Г.І. Тункіна, Ж. Тускоза та ін.

Питання щодо реформування системи органів ООН не нове і неодноразово порушувалося як у професійній спільності, так і на міжнародному рівні. Так, показовою є 70-а сесія Генеральної Асамблеї ООН, яка відкрилась 15 вересня 2015 р., на якій велика кількість світових лідерів виступила із заявою про обмеження права вето в Раді Безпеки ООН, а також щодо кількості її членів. 30 вересня 2015 р. Франція та Мексика подали спільну декларацію щодо обмеження права вето у разі розгляду ситуацій, що мають наявні ознаки злочинів проти людства, геноциду та військових злочинів. Відповідну заяву зробив і Президент Франції Франсуа Оланд щодо підтримки Францією ідеї розширення РБ ООН, можливості обмеження права вето, особливо у випадках масової жорстокості [1].

Події кінця 2013 – початку 2014 рр. в Україні призвели до появи найсильнішої за час незалежності України системної політичної, соціальної та економічної кризи. Самі по собі вони послужили потужним каталізатором негативних наслідків несприятливого соціально-політичного устрою суспільства, що існував в Україні. Однак істотно погіршити і без того важке становище України в усіх сферах життєдіяльності зміг потужний вплив на цю ситуацію ззовні – агресія РФ у 2014 р., яка з різною інтенсивністю реалізовувалася переважно у Криму та на Сході України.

Але вже з 24 лютого 2022 р. агресія РФ вийшла на новий рівень – повномасштабні атаки з різних напрямків, у тому числі з території Білорусі, всіма наявними родами військ у масштабах, що не мають прецедентів на території Європи із закінчення Другої світової війни – все це змусило увесь світ переоцінити загрозу від цього конфлікту, який має всі перспективи на подальшу ескалацію, в тому числі із залученням інших держав та зброї масового ураження.

У контексті такої загрози міжнародному миру та безпеці, а особливо у зв'язку з ураху-

ванням «ядерного» статусу країни-агресора, вважаємо за необхідне проаналізувати ефективність наявного у сучасному міжнародному праві механізму, покликаного охороняти міжнародний мир та безпеку, а саме того механізму, який запроваджений у межах Ради Безпеки ООН.

Почати треба з того, що інститут постійного членства в Раді Безпеки ООН є доволі унікальним механізмом серед подібних структурних елементів міжнародних організацій і є свого роду прецедентом як у рамках ООН, так і у праві міжнародних організацій загалом. Так, на думку Є.В. Годованика, «міжнародно-правовий інститут постійних членів РБ є унікальним явищем у сучасному міжнародному праві» [2].

Згідно зі Статутом ООН, Раді Безпеки визначено роль з підтримання міжнародного миру і безпеки. Її повноваження включають проведення миротворчих операцій, запровадження міжнародних санкцій і санкціонування воєнних дій за допомогою резолюцій Ради Безпеки. Вона також є єдиним органом ООН, який уповноважений видавати обов'язкові для виконання резолюції країнам-учасникам [3]. Перша сесія Ради Безпеки відбулася 17 січня 1946 р. З того часу Рада Безпеки ООН збиралася безліч разів для встановлення існування загрози міжнародному миру та безпеки, обговорення позицій держав з цього приводу та можливих дій з боку організації та учасників потенційних або наявних конфліктів.

Необхідність залучення Ради Безпеки ООН в українському конфлікті стала очевидною після суттєвих порушень норм міжнародного права з боку РФ щодо України, а саме підтримки сепаратистських дій в Автономній Республіці Крим починаючи з березня 2014 р.

Війна між РФ та Україною, безперечно, привернула увагу Ради Безпеки ООН, при цьому остання продемонструвала завидну продуктивність. З 2014 р. по жовтень 2022 конфлікт в Україні в тому чи іншому варіанті став причиною більше 80 засідань Ради Безпеки [4]. Але продуктивність не завжди призводить до ефективності, і в цій ситуації для цього є об'єктивні причини.

Саме з 2014 р. почалася дискусія, як у професійному колі, так і серед суспільства, про неефективність механізму вирішення конфліктів у Раді Безпеки ООН у контексті агресії РФ щодо України. Показовими прикладами цієї неефективності були ситуації, коли свого часу РФ використала право вето під час вирішення питання щодо так званого «референдуму» в Криму, пізніше, застосувавши вето, не дозволила ввести миротворчий контингент ООН на Донбас, а ще пізніше також і щодо створення міжнародного трибуналу для притягнення винних у катастрофі «Боїнгу 777» у Донецькій області, в результаті якої загинуло 298 осіб. 25 лютого 2022 р. РФ ветоувала резолюцію Ради Безпеки про припинення вторгнення в Україну, незважаючи на те, що у Генеральній асамблеї 141 держава із 193 засудила агресію Росії.

Таким чином, у рамках чинних правил процедури Ради Безпеки ООН забезпечити

ухвалення рішення стає вкрай проблематично, якщо йдеться про відсутність одностайності серед постійних членів цього органу. Правова позиція в такому разі визначена досить ясно у ч. 3 ст. 27 Статуту ООН, яка передбачає, що під час ухвалення непроцедурних питань (а ситуації щодо загрози миру та міжнародній безпеці належать до таких) рішення Ради Безпеки з усіх інших питань вважаються прийнятими, коли за них подано голосів 9 з 15 членів Ради, включно зі співпадаючими голосами всіх постійних членів Ради. На жаль, РФ є однією з цих п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН, разом з Китаєм, США, Францією та Великою Британією.

РФ активно застосовує своє право вето на голосуваннях щодо України, тож без можливого реформування або зміни позиції РФ (про що думати досить безпідставно без корінних змін у політичній системі РФ) Рада Безпеки ООН потребує реформування в контексті вирішення питання зі зловживанням права вето постійними членами.

Необхідно звернути увагу на вказану вище статтю Статуту ООН, формулювання якої може дещо ввести в оману. Так, у ч. 3 ст. 27 Статуту ООН зазначено: «Сторона, що бере участь у суперечці, повинна утриматися від голосування під час ухвалення рішення на підставі Глави VI і на підставі пункту 3 статті 52», бо в російськомовному та франкомовному тексті Статуту ООН йдеться про «голоси всіх постійних членів Ради Безпеки, включаючи співпадіння голосів усіх постійних членів Ради Безпеки» [5] або «voix de de tous les membres permanents» [6], тоді як англomовний текст Статуту ООН використовує формулювання «votes of the permanent members» [7], що в перекладі російською є просто «голоси постійних членів» без важливого в цьому випадку додаткового слова «всіх».

Такі різні формулювання можуть стати запорукою для розбудови правової позиції щодо особливостей голосування у Раді Безпеки ООН, однак не змінюють докорінно ситуацію щодо присутності РФ у складі Ради Безпеки як постійного члена. На вирішенні цього завдання, а саме на виключенні РФ зі складу постійних членів цього органу, мають зосередитися основні зусилля.

Тож, маємо констатувати, що в умовах чинних правил існування цього, без перебільшення, основоположного органу для кваліфікації загроз миру і міжнародної безпеки можливість його ефективної діяльності різко знижується. Саме тому невдалі спроби розв'язання української кризи за участю Ради Безпеки ООН є гарним індикатором низької ефективності цього органу, притому, що стороною цього конфлікту є один із постійних членів Ради Безпеки ООН. Гіпотетично учасником конфлікту, який може стати на порядку денному для Ради Безпеки ООН, може стати і конфлікт з більш ніж одним її членом, але саме участь у ньому постійного члена/членів ООН зводить до нуля всі зусилля з його розв'язання в рамках наявної системи міжнародної безпеки.

Видається, що конфлікт в Україні, який оголив з особливою чіткістю неодноразово фіксо-

вану нездатність Ради Безпеки ООН у розв'язанні кризових ситуацій, імовірно, стане тією останньою краплею в масі наявних причин до реформування цього органу. Вважаємо за можливе встановити слабкі місця та можливі шляхи їхнього вирішення на прикладі низької ефективності результатів діяльності Ради Безпеки ООН щодо розв'язання української кризи.

Можливі варіанти розв'язання цієї проблеми були неодноразово запропоновані юристами-міжнародниками. Здебільшого пропозиції зводилися до визнання РФ країною-агресором, що в контексті принципів Статуту ООН надає право розгляду питання про виключення країни-агресора з членів ООН, що має на увазі і вихід цієї держави з її органів, зокрема і Ради Безпеки ООН.

Однак видима складність реалізації цієї пропозиції впирається в інші положення того самого Статуту ООН, які передбачають необхідність для реалізації цієї процедури на етапі голосування за виключення держави з голосів двох третин від Ради ООН, включно з голосами всіх п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН. РФ, посідаючи нині місце СРСР, як постійний член Ради Безпеки ООН малоімовірно проголосує за виключення себе з членів ООН.

Озвучувалися й інші варіанти вирішення цієї дилеми. Наприклад, спірність позиції щодо отримання РФ місця у Раді Безпеки ООН у «спадок» після розпаду СРСР.

Історія цього питання починається у 1991 р., коли на Раді глав держав СНД було прийняте катастрофічне за своїми наслідками рішення підтримати РФ у тому, щоб вона продовжила членство СРСР ООН, включно з членством у Раді Безпеки ООН й інших міжнародних організацій. Тоді це було реалізовано як ідея політичного «розміну»: колишні союзні республіки визнають РФ державою, що продовжує членство СРСР в ООН, а натомість отримують сприяння у визнанні їх повноправними суб'єктами міжнародного права.

Україну можуть звинуватити в тому, що така ініціатива була також підтримана і Президентом України Л.М. Кравчуком на тому самому засіданні Ради голів держав СНД, однак це не змінює політичного характеру домовленостей та принципів Статуту ООН, виходячи з духу якого злісний порушник основних норм та принципів міжнародного права не може обіймати місце у Раді Безпеки ООН.

Якщо виходити з цієї постановки питання, то можна стверджувати, що не вступала у склад ООН, як це робили інші держави члени ООН, і виходячи з цього РФ не набула статусу члена ООН, і відповідно, не може посідати місце у Раді Безпеки ООН. В такому разі на місце СРСР у Раді Безпеки ООН можуть колективно претендувати всі колишні радянські республіки.

Під час вирішення цього питання, імовірно, РФ буде усунута від постійного членства, а отже, без її права «вето» Рада Безпеки ООН може ухвалити резолюцію про застосування сили проти Росії з метою відновлення територіальної цілісності України.

З таких міркувань виходить О.О. Мережко, який вважає, що угода глав держав СНД щодо

продовження місця у Раді Безпеки ООН за РФ не може вважатися міжнародним договором, а як по формі, так і по суті є лише політичною угодою, яка не повинна суперечити духу й букві Статуту ООН (ст. 103 Статуту ООН) і аж ніяк не може бути правовою підставою для того, щоб РФ посіла місце СРСР у Раді Безпеки ООН.

Цей учений пропонує вирішення цього питання шляхом відкликання своєї згоди щодо підтримки РФ як члена ООН замість СРСР, і ситуація має повернутися до *status quo*. Тобто питання, хто має посісти місце СРСР, має бути порушене знову, і це дасть шанс на проведення реформування такого механізму [8].

Така сама думка викладена у монографії О.В. Тарасова «Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії», де автор зазначає, що Росія повинна була сприйматися як новий член ООН, а не як правонаступниця СРСР, що отримала всі права та привілеї Союзу після його розпаду [9].

У 1991 р. РФ проголосила себе «державою-продовжувачем» СРСР, і на підставі цієї одноособової заяви посіла його місце в Раді Безпеки ООН. Однак де-юре і РФ, і Україна і всі інші колишні радянські республіки є державами- правонаступниками СРСР, питання щодо правонаступництва місця у Раді Безпеки ООН окремо не вирішувалося і ніякими угодами не закріплювалося.

Треба розуміти, що різниця між поняттями « правонаступництво » і « продовження » або, як ще його називають, континуїтетом у тому, що в першому випадку йдеться про перехід прав та обов'язків однієї держави до іншої через міжнародні відносини. У другому випадку йдеться про державу, яка змінила, наприклад, назву, межі території, політичний устрій, але при цьому не змінювала свою ідентичність. Наприклад, Україна існує як держава з тією самою ідентичністю ще з 1917 р., незважаючи на те, що змінювалася її назва (була УРСР, тепер Україна) конституція, політичний устрій і кордони.

Щодо ідентичності СРСР і Російська Федерація не може бути ніяких сумнівів у тому, що це різні суб'єкти міжнародного права. Саме тому юридично, логічно та ідеологічно Росія не є «продовжувачем» держави, яка перестала існувати як геополітична реальність. Тому, посівши місце СРСР в ООН, Росія грубо порушила Статут цієї організації, і, що показово, у Статуті ООН досі написано, що в Раді Безпеки ООН постійним членом є СРСР, а не РФ.

За Статутом ООН РФ треба було б звертатися до Генеральної асамблеї ООН, Ради Безпеки ООН, щоб заново проходити процедуру набуття членства. З аналогією: після розпаду Югославії Сербія пройшла заново шлях до членства у ООН, оскільки і її не ототожнювали із Союзною Федеративною Республікою Югославія.

Підтримує вказану вище позицію і постійний представник України у ООН Сергій Кислиця. Він вважає, що позиція України полягає в тому, що РФ уже не є членом Ради Безпеки ООН, оскільки знаходиться на місці колишнього Радянського Союзу, але для виклю-

чення країни-агресора з Ради Безпеки ООН має принципово змінитися позиція постійних членів Ради Безпеки з цього питання.

Також, на його думку, найбільші системні зміни в архітектурі регіональної чи глобальної безпеки можуть відбуватися саме після воєн, і тому саме після розгрому РФ у війні проти України та всього цивілізованого світу міжнародна спільнота мусить переглянути формулювання, які стосуються глобальної архітектури безпеки, в тому числі і щодо структури Ради Безпеки ООН [10].

Тобто постановка знову на розгляд питання про те, хто і в якому порядку повинен посісти місце СРСР, дасть шанс на проведення реформи РБ ООН, а саме позбавлення РФ як очевидного порушника основоположних принципів і норм міжнародного права, насамперед норм *jus cogens* Статуту ООН.

Розділяючи ті самі передумови виникнення у РФ статусу постійного члена у Раді Безпеки ООН, інші вчені [11] пропонують застосувати для вирішення такої проблеми Міжнародний Суд ООН, який може надати аргументовані висновки щодо цього питання. Варто зробити відповідний запит до цього органу, базуючись на положеннях ч. 1 ст. 96 Статуту ООН [12].

Предметом запиту може бути правомірність продовження Росією членства в ООН СРСР. Отже, настав час переглянути законність підстав її перебування у Раді Безпеки та наявності у неї права вето, використовуючи такий юридичний інструмент, як Міжнародний Суд ООН, та дипломатично-політичну підтримку більшості держав. Багато дій як Ради Безпеки ООН, так і держав-членів не завжди відповідали положенням Статуту ООН.

Порозуміння у питанні виключення РФ зі складу Ради Безпеки ООН знайшли навіть антагоністи у Сенаті США – республіканці та демократи. Депутати від різних партій об'єдналися для висловлення спільної позиції з цього приводу. Нещодавно про необхідність реформування Ради Безпеки ООН через дії РФ висловлювався Президент США під час виступу на Генеральній Асамблеї ООН [13].

З аналогічною думкою виступив і прем'єр-міністр Японії. Звертаючись до Генеральної Асамблеї ООН у вівторок 20 вересня 2022 р., Ф. Кішида заявив, що напад Росії, постійного члена ООН, на Україну поставив під загрозу авторитет Ради Безпеки ООН. Кішида назвав це «нападом на філософію та принципи Статуту ООН» [14].

Висновки. Питання реформування Ради Безпеки ООН як головного органу з підтримання міжнародного миру та безпеки постало особливо гостро з моменту систематичних порушень основоположних принципів міжнародного права з боку одного з постійних членів Ради Безпеки ООН – РФ. Найболючішим питанням, яке має бути вирішене, є питання безвідповідального використання права вето, яке призводить до колапсу всього механізму. Результатом стає недодержання основних цілей та завдань, заради яких взагалі створювалась ООН.

Таким чином, наявний неефективний та непропорційний механізм застосування права спричиняє проблеми функціонування

всього механізму забезпечення миру в межах системи органів ООН.

Можливими варіантами вирішення такої проблеми є: 1) порушення питання отримання РФ статусу постійного члена Ради Безпеки ООН; 2) виключення РФ з числа членів ООН через агресію щодо України; 3) зміна процедури та співвідношення голосів у разі прийняття рішень у Раді Безпеки ООН. Однак реалізація вказаних сценаріїв стане можливою, скоріше за все, після закінчення війни між РФ та Україною та лише у випадку поразки агресора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жукорська Я.М. Окремі аспекти реформування Ради Безпеки ООН / Я.М. Жукорська. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 431–434
2. Правова модернізація Ради Безпеки ООН: проблеми теорії та практики : монографія / М.О. Баймуратов, Ю.О. Волошин, С.В. Годованик, М.М. Юрлов ; ред.: М.О. Баймуратов. Одеса : Фенікс, 2013. 156 с.
3. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду : прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН від 16.09.2005 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення: 12.10.2022).
4. Система офіційної документації ООН. URL: https://www.securitycouncilreport.org/un_documents_type/security-council-meeting-records/page/2?ctype=Ukraine&cbtype=ukraine#038;cbtype=ukraine (дата звернення: 12.10.2022).
5. Charter of the United Nations URL: <http://www.un.org/ru/documents/charter/chapter5.shtml> (дата звернення: 12.10.2022).
6. Charter of the United Nations. URL: <http://www.un.org/fr/documents/charter/pdf/charter.pdf> (дата звернення: 12.10.2022).
7. Charter of the United Nations. URL: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter5.shtml> (дата звернення: 12.10.2022).
8. Мережко А.А. Как Россия ООН обманула. URL: <http://ru.tsn.ua/analitika/kak-rossiya-oon-obmanula-412802.html> (дата звернення: 10.10.2022).
9. Тарасов О.В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії. Харків : Право, 2014. С. 260–282.
10. Ю. Соколова. Кислиця пояснив, як РФ могли б виключити з Радбезу ООН. 15 Жовтень 2022. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/polituka/20221015-kyslyczya-royasnyv-yak-uf-mogly-b-vyklyuchyty-z-radbezu-oon/> (дата звернення: 10.10.2022).
11. Іорданова О.Є Діяльність ради безпеки Організації Об'єднаних Націй: проблеми застосування права вето. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського серія: Юридичні науки*. Том 31 (70) Ч. 3 № 2 2020. С. 177–183.
12. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду : прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН від 16.09.2005 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення: 18.10.2022).
13. «Ядерну війну неможливо виграти, і її не можна починати» – Байден з трибуни ООН. Голос Америки, вересень 21, 2022. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6757074.html> (дата звернення: 18.10.2022).
14. Лісунова К. Конгресмени США закликають Байдена ініціювати виключення РФ із Радбезу ООН. Голос Америки, вересень 23, 2022. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/oon-radbez-rada-bezpekyoon-pravo-veto-rosiya-vykluchyty-fitspatrik-quickley-congress/6760525.html> (дата звернення: 18.10.2022).